

Проф. Василь Пікалюк¹,

Ірина Бобіна (Харків)

¹ Волинський національний університет
імені Лесі Українки

Віктор Володимирович Бобін — видатний представник анатомічної школи України. До сторіччя з дня народження його сина Володимира Вікторовича Бобіна

Харківська вища медична школа дала початок відомій лікарській династії Бобіних, яка вже понад 160 років служить на користь народному здоров'ю жителів Харківщини, займаючись лікарською, науково-педагогічною та громадською діяльністю.

Батько Віктора Володимировича — Володимир Павлович Бобін — більше, ніж 40 років керував амбулаторією та лікарнею Харківського медичного товариства (ХМТ), яка приймала бідніше населення міста. В.П.Бобін був відомий, як видатний, уважний, чуйний лікар. Для харків'ян «Піті до Бобіна» — це означало отримати не лише висококваліфіковану лікарську допомогу, а й моральну підтримку та втіху. Володимир Павлович, зокрема, у будь-який час дня та ночі надавав медичну допомогу, був незмінним черговим. Лікарня була не єдиним місцем, де віддавав свій талант та насагу Володимир Павлович. Він активно працював не тільки як лікар, а й як громадський діяч. Лікар-гуманіст, який віддав все своє життя служінню народу, він був незмінним членом суду честі Харківського медичного товариства та спілки лікарів та заслужив почесне ім'я виразника «Совісті медичної громадськості». Роботу в амбулаторії, лікарні, в гімназії, у різних комісіях Харківського медичного товариства Володимир Павлович поєднував з активною роботою з організації та налагодження діяльності терапевтичних кафедр медичного факультету Харківського Університету, а потім, у період становлення, кафедр Жіночого медичного інституту. 31 жовтня 1910 р. з труднощами відкрився Харківський Жіночий медичний інститут. Ректором став професор Василь Якович Данилевський. Створення цього інституту зажадало такого колосального напруження енергії з боку його організаторів, як жодна з усіх установ Медичного товари-

ства. Завдяки видатному вченому, найрозумнішому керівнику ректору професору В.Я.Данилевському організаторські здібності та прогресивні погляди професора-анатома Володимира Петровича Воробйова були оцінені, і його було призначено завідувачем кафедри анатомії у новоствореному Жіночому медичному інституті ХМТ.В центрі Харкова, у Скрипниківському узвозі дуже швидко був збудований за проектом академіка архітектури О.Бекетова у стилі модерн анатомічний театр з аудиторією на 300 осіб, музеєм та кімнатами для занять. Саме тут пройшло друге відкриття інституту. У короткий час кафедра анатомії цього інституту стала найпередовішою, чудово оснащеною та створила славу не лише Харківському медичному товариству, а й усій науковій школі анатомів.

І одним із найближчих учнів професора В.П. Воробйова стає ВІКТОР ВОЛОДИМИРОВИЧ БОБІН (1890–1973) — син Володимира Павловича. До роботи з виготовлення анатомічних препаратів В.П.Воробйов залучає і молодого Бобіна. У виданій ним книзі «Навчальний музей при кафедрі нормальної анатомії приватного Жіночого медичного інституту ХМТ» В.П.Воробйов виносить подяку студенту Бобіну за велику працю з виготовлення препаратів. Професор К.Ф.Єленевський (патологоанатом, завідувач кафедри анатомії ХМІ в 1919 р.) зазначав: «Я маю можливість характеризувати д-ра В.В.Бобіна як працездатного самовідданого співробітника кафедри, який за вкрай несприятливих умов часу (і від'їзду у 1919–1921 роках професора В.П.Воробйова) зберіг у цілості та безпеці музей і всі установи кафедри анатомії (колишній. Жін. Медичний інститут), керував постановкою практичних занять із надмірними комплектами слухачів (до 1200 людей на курсі), зовсім не знижуючи вимог»

(1922 рік)». У цей час починається напружена наукова робота. Віктор Володимирович із захопленням досліджує анатомію вегетативної нервової системи і, за пропозицією Володимира Петровича Воробйова, розпочинає детальне вивчення іннервації сечового міхура, яке завершилося надалі захистом докторської дисертації — великою монографічною роботою, яка є плодом багаторічної наполегливої праці. Про роботи В.В.Бобіна в цей період академік Н.Ф.Мельников-Розведенков писав: «В.В.Бобін отримав цінні в науковому відношенні дані, що встановлюють нові, невідомі досі шляхи іннервації сечового міхура». Молодий вчений жваво цікавиться найрізноманітнішим матеріалом, що надходить до секційних та лабораторій кафедри. Виходять у світ його перші дослідження аномалій розвитку організму: «О двойных уродствах» (випадок торакопагії), «Про зворотне розташування внутрішніх органів», «Про особливості розташування м'язових пучків у передній черевній стінці», «7 випадків дивертикула Меккеля», «До питання про аномальне становище товстих кишок», «Випадок недорозвинення лівої нирки» та ін. З'являється ряд статей Віктора Володимировича, що стосуються організаційних та методичних питань, пов'язаних, зокрема, з організацією навчальних музеїв, що мало велике значення для налагодження нормальної роботи в медичних інститутах на початку 20-х років 20-го століття. Вже у 1920 році, коли професор В.П. Воробйов був закордоном, Віктор Бобін вів самостійний курс анатомії зубів та порожнини рота у новоствореному одонтологічному факультеті Харківського медичного інституту. Також Віктор Бобін приймав активну участь у новоствореному, організованому молодими лікарями та очолюваний невропатологом О.І. Геймановичем Психоневрологічному інституті, який залучав передових лікарів та вчених. Його анатомо-антропологічний музей, створений Віктором Бобіним за короткий час, був єдиним у Харкові музеєм описової анатомії. Серед інших, була робота, яка стосувалася випадку подвійних каліцтв (двойных уродливостей) у людини, на основі дослідження випадка торакопагії. Його доповідь на науковій конференції Психоневрологічного інституту навесні 1922 року справила велике враження та численні дискусії. П'ятою роботою В.В.Бобіна була «До казуїстики випадків «Situs viscerum inversus totalis» на живому суб'єкті, саме на слухачці б. Харківського жіночого мед. Інституту. Ще одна робота говорить про особливості мускулатури китайців на підставі препарування її на 10 трупах, обезголовлених у Харкові китайців у 1920 р. Звертає увагу антропометричне відділення цього музею з виготовленими у Харкові, за зразками Мартиновських, циркулій, у майстерні точних приладів при університеті. Також у музеї - Пантеоні були рідкісні препарати — мозг Короленка, череп *Pitcanthropus erectus* Dubois та інші препарати.

На початку 1923 року він запрошується на завідування кафедрою анатомії до Кубанського медичного інституту. Будучи одногосно обраний приват-доцентом та завідувачем кафедри, Віктор Володи-

мирович із властивою йому енергією розгортає свою викладацьку та організаційну діяльність. Пройшло п'ять років, і Віктор Володимирович Бобін поїхав у наукове відрядження у Париж в Національний музей природної історії та працював під керівництвом професора Антоні — видатного вченого, порівняльного анатома та антрополога. У 1931 році він їде до Сімферополя, де стає завідувачем кафедри нормальної анатомії та створює свою школу морфологів. Все подальше життя та діяльність В.В.Бобіна повністю пов'язані з цим інститутом.

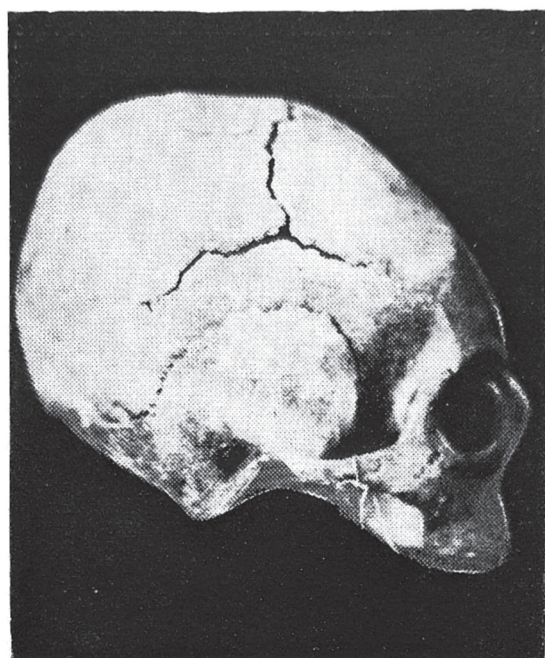
НАУКОВА ДІЯЛЬНІСТЬ професора Віктора Володимировича Бобіна протікала у трьох основних напрямках: дослідження периферичної нервової системи, вивчення судинної системи за допомогою методу Рентгену та антропологічні дослідження. Віктор Володимирович багато років присвятив вивченню вегетативної нервової системи. Особливу увагу було приділено макромікроскопічній анатомії нервів сечового міхура. Вчений розробив оригінальну методикку забарвлення поза- та внутрішньо-органних нервів цього органу на великому порівняльно-анатомічному матеріалі. У цих роботах встановлені особливості інтраорганної топографії нервових сплетень та вузлів у стінці сечового міхура у людини у віковому аспекті, а також у ряді ссавців. Результати цієї великої роботи узагальнено в його докторській дисертації «Нерви сечового міхура людини та ссавців», яка була успішно захищена у спеціалізованій раді Харківського медичного інституту у 1943 році. Колеги та учні професора захоплювалися його працьовитістю та енергією, різнобічними інтересами, глибокими знаннями в галузі анатомії, літератури, історії та багатьох інших областей. Колектив кафедри був дуже дружний і згуртований завдяки турботам професора, який ними керував. Вони висловлювали загальну думку, що В.В.Бобін є засновником великої наукової школи морфологів. Він підготував 8 докторів та 20 кандидатів медичних наук. Віктор Володимирович Бобін багато років очолював Кримське товариство анатомів, гістологів та ембріологів, був членом Президії Всесоюзного та Українського республіканського товариств АГЕ, неодноразово був головою ДЕК Дніпровського та Харківського медінститутів. В.В.Бобін був доповідачем і керував секцією на Міжнародних конгресах та конференціях з анатомії та антропології (1964, 1969, 1970).

Проте його шукаючої, творчої натурі було тісно у межах однієї науки. Анатом із азартом слідопиту захоплюється АНТРОПОЛОГІЄЮ. Беручи участь в археологічних експедиціях, професор Віктор Володимирович Бобін досліджує поселення первісних людей. Його цікавлять історія, побут, культура давніх народів. У своїх археологічних та антропологічних працях вчений встановив риси подібності культури стародавніх народів, що населяли північні райони Криму та Лівобережної України. Ці дослідження поряд з працями інших археологів свідчать, що північ Криму та Лівобережжя України населяли люди, які мають спільне етнографічне коріння. Це

відкриття є особливо актуальним і сьогодні, коли дискутується питання про витоки та генетичний зв'язок стародавніх народів Криму та Лівобережної України, зокрема Слобожанщини. У 50–60 роки В.В.Бобін бере активну участь в організації та роботі кримської філії Академії наук України. Він організує там антропологічний кабінет, у якому були зібрані унікальні знахідки стародавніх черепів із поховань, знайдених у Криму. Ця колекція послужила основою великої монографії вченого «Штучно деформовані черепи, знайдені при розкопках у Криму» (1957). У роботі проведено аналіз особливостей різних видів деформацій черепів, знайдених у доісторичних похованнях. Його роботи з антропології, штучної деформації черепа викликають великий інтерес. Він досліджував черепи, виявлені при розкопках та земляних роботах. Віктор Володимирович вивчив

велику кількість черепів, що належали особам, яким з дитячого віку застосовували різноманітні пов'язки і укладали їх у особливу колиску — бешик, що складається з дощечок, що здавлюють м'яку кістку черепа новонародженого. Це призводило до формування циліндричної або конусоподібної мозкової коробки. Він зібрав колекцію з 30 деформованих черепів і класифікував ці черепи, а потім зіставив їх із давньо-перуанськими черепами та давньоєгипетськими зображеннями у скульптурі з пісковика (царівна дочки Ехнатона та ін. — Нове царство, XIV ст до н.е., Берлінський музей). У книзі було представлено реконструкцію деяких із знайдених деформованих черепів з метою відтворення образу людей різних епох (В.В.Бобін, ст. Рудаков В.). Проблеми палеоантропології також знайшли свій відбиток у його численних працях: «Палеонтологічні знахідки

ЧЕРЕП XXIV ІЗ ГУРЗУФА

ЧЕРЕП XXV ІЗ НЕАПОЛЯ СКИФСЬКОГО

трепанатії черепів у Криму»(1968), «Про доісторичний травматизм» (1969) та інших. Праці вченого з антропології висунули його до лав провідних антропологів країни, він був визнаним авторитетом у галузі антропологічних та етнографічних наук у нашій країні та за її межами. В архіві сім'ї зберігається лист, адресований Віктору Володимировичу (1968 р.) директором Латвійського музею історії медицини імені Павла Страдіня. Директор музею дякує професору Бобіну за статтю «Знахідка трепанованого черепа на околицях м. Кисловодська» і переконливо просить вислати для поповнення експозиції «Історія медицини первіснообщинного ладу» два-три трепановані черепи. Справа в тому, що вчений вперше встановив, що стародавні «медики» ще до нашої ери проводили складні операції на черепі, в області мозкового відділу (трепанатії). Докладні описи археологічних знахідок з фотографіями фрагментів черепів та інших предметів побуту, курганів, поховань (підкумок, тощо) становлять велику наукову цінність. Багато своїх знахідок з докладними описами, коментарями ерудита — анатома та нестандартними науковими висновками вчений передавав до історичних музеїв, адже він був членом вчених рад Харківського, Одеського, Херсонського та інших історичних музеїв. Незабутні доповіді професора В.В.Бобіна запам'яталися делегатам всесоюзних з'їздів анатомів, антропологів та етнографів (починаючи з першого в 1922 році) своїм глибоким змістом, широким висвітленням наукової теми із залученням усіх новинок не тільки російською мовою, але й першоджерел французькою, німецькою та ін. мовами.

Особиста бібліотека професора Віктора Бобіна включала сотні книг з анатомії, історії, антропології та медицини, кожна з яких містила його позначки та зауваження, які він використовував під час читання лекцій та підготовки до наукових виступів. Хочеться

відзначити, що головною цінністю у сім'ї Бобіних були книги. Незважаючи на свої заслуги, посади та досвід, Віктор Володимирович залишався простою, доброю і чуйною людиною. Інтелігент у найвищому значенні слова, він завжди звертався до студентів на Ви, вітався лише за руку. Ерудиція, різноманітність інтересів і знань професора дивували студентів, але найбільше захоплювали їх ввічливість професора, поважне ставлення до співрозмовника, до його думки. Віктор Володимирович справді був наділений даром спілкування. Молодь завжди тягнеться до людей, здатних самовіддано служити справі і людям, зберігати вірність своєму моральному почуттю, своїм переконанням, здобутим муками розуму. Все це в традиції вітчизняної інтелігенції. Успадкувавши від батька сумлінність і відданість клятві Гіппократа, Віктор Володимирович щедро ділився знаннями, критеріями вищої загальнолюдської значущості з усіма, хто був поряд. На кафедрі анатомії вдячні учні зробили меморіальний музей, у якому воскова постать Віктора Володимировича (роботи харківського художника Дехтяря С.Ф.) відроджує дні його роботи на кафедрі за великим столом, в оточенні численних книг. У Музеї історії Харківського національного медичного університету радують відвідувачів фотографії із сімейного архіву Бобіних, студентський квиток Віктора Бобіна та картина, де зображено Віктора Володимировича Бобіна. Фотографії взяті з монографії Віктора Бобіна.

Син В.В.Бобіна Володимир Вікторович продовжив лікарську династію, став відомим професором-анатомом та все життя присвятив науці анатомії та Харківському національному медичному університету, де пропрацював понад 60 років. У 2024 році виповнюється 100 років з дня його народження. На цій фотографії Володимир Вікторович, який тримає штучно деформований череп із стародавніх поховань.

Список використаної літератури

1. Лісовий В.М., Бабанін А.А., Хвісюк Н.І. Лікарська династія. Харків, ХДМУ, 2007. С.11-28
2. Пікалюк В.С., Лупир В.М., Бобін В.В. Антропологічні роботи професора Бобіна Віктора Володимировича. Праці КДМУ, 2010; 146: 187-96.

Віктор Володимирович Бобін – видатний представник анатомічної школи України. До 100-річчя з дня народження його сина професора Володимира Вікторовича Бобіна.

В.С. Пікалюк¹, професор, д.мед.наук, академік АН ВО України

Бобіна І.В., лікар-терапевт вищої кваліфікаційної категорії

¹ Волинський національний університет імені Лесі Українки

У статті представлені не тільки офіційні дані про професора кафедри нормальної анатомії Кримського медичного інституту Віктора Володимировича Бобіна, а показано наукову діяльність у його рідному місті Харкові у 1919-1922 роках. Також висвітлено роботи з антропології, зокрема монографія вченого «Штучно деформовані черепа, знайдені при розкопках у Криму» (1957). Стаття присвячена 100-річчю з дня народження його сина професора кафедри нормальної анатомії людини Харківського національного медичного університету, академіка Української Академії наук національного прогресу, почесного академіка Міжнародної академії інтегративної антропології, д.мед.наук Володимира Вікторовича Бобіна.

Ключові слова: анатомія, антропологія, нормальна анатомія, історія медицини, медична династія, Віктор Бобін.

Viktor Volodymyrovych Bobin is an outstanding representative of the anatomical school of Ukraine. To the 100th anniversary of the birth of his son Professor Volodymyr Viktorovych Bobin.

V. S. Pikalyuk¹, professor, doctor of medical sciences, academician of the Academy of Sciences of Ukraine

Bobina I.V.

¹ Volyn National University named after Lesya Ukrainka

The article presents not only official data about Viktor Volodymyrovych Bobin, professor of the Department of Normal Anatomy of the Crimean Medical Institute, but also shows his scientific activities in his native city Kharkiv in 1919-1922. Works on anthropology are also highlighted, in particular the scientist's monograph "Artificially deformed skulls found during excavations in the Crimea" (1957). The article is devoted to the 100th anniversary of the birth of his son, Professor of the Department of Normal Human Anatomy of the Kharkiv National Medical University, Academician of the Ukrainian Academy of Sciences of National Progress, Honorary Academician of the International Academy of Integrative Anthropology, Doctor of Medical Sciences Volodymyr Viktorovych Bobin.

Key words: anatomy, anthropology, normal anatomy, history of medicine, medical dynasty, Viktor Bobin.

Контактна інформація — Пікалюк Василь Степанович,
професор, д.мед.н., академік АН ВО України
Тел. 0995265975, ел. пошта pikaluk@ukr.net